

РЕШЕНИЕ

№ 337

гр. София, 10.03.2022 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ, 2-РИ ГРАЖДАНСКИ, в публично заседание на шестнадесети февруари през две хиляди двадесет и втора година в следния състав:

Председател: Иво Дачев

Членове: Мария Георгиева
Асен Воденичаров

при участието на секретаря Таня Ж. Петрова Вълчева
като разгледа докладваното от Асен Воденичаров Въззивно гражданско дело
№ 20211000501759 по описа за 2021 година

Производството е по чл. 258 и сл. от ГПК.

С решение № 263013 от 13.05.2021 г. по гр.д. № 8279/2019 г. по описа на Софийски градски съд, ГО, I-12 състав, Прокуратурата на Република България е осъдена да заплати на Б. Р. А., на правно основание чл.26, ал.1 от ЗОДОВ сумата от 50 000 лева, представляваща обезщетение за причинени неимуществени вреди от нарушаване на правото на разглеждане и решаване в разумен срок на следствено дело № 1/1991 г., впоследствие преобразувано в следствено дело № 780-II/1998 г. и преобразувано в досъдебно производство № II-048/1999 г. по описа на Военноокръжна прокуратура - София, заедно законната лихва върху тази сума от 21.06.2019 г. до окончателното изплащане, като искът е отхвърлен до пълния размер от 100 000 лева.

Решението е обжалвано от Прокуратурата на Република България, като се излагат доводи, че не са налице основания по чл.26 от ЗОДОВ за възникване на отговорност. Поддържа и недопустимост на иска поради влизане в сила на чл.26 от ЗОДОВ едва на 15.12.2012 г. Ищецът не е пострадало лице, тъй като не фигурира като пострадал в писмените доказателства по делото, а за да възникне притезателното право на едно лице за обезвреда на неимуществени щети, причинени му от правораздавателните органи, вследствие нарушаване принципа за разглеждане на делото в разумен срок, трябва ищецът да е страна по висящ, респ. приключил наказателен процес. Моли за отмяна на решението и отхвърляне на иска. Решението е обжалвано и от ищеца Б. Р. А. в отхвърлителната част за разликата от 50 000

лева до 100 000 лева, като се правят оплаквания за приложението на чл.52 от ЗЗД, тъй като определеното обезщетение е силно занижено и не е в състояние да репарира причинените неимуществени вреди. Моли за уважаване на иска в пълен размер.

Въззиваемите депозират отговори с които оспорват жалбата на насрещната страна.

Жалбите са подадени в срока по чл.259, ал.1 от ГПК срещу подлежащ на обжалване съдебен акт от страни в производството, имащи право на жалба, поради което са процесуално допустими. Разгледана по същество жалбата на Прокуратура на Република България е основателна.

Предмет на производството пред първоинстанционният съд е иск с правно основание чл.26 от ЗОДОВ за осъждане на Прокуратурата на Република България да заплати на ищеца Б. Р. А. обезщетение за неимуществени вреди в размер на 100 000 лева от нарушаване на правото на разглеждане и решаване в разумен срок на следствено дело № 1/1991 г., впоследствие преобразувано в следствено дело № 780-II/1998 г. и преобразувано в ДП № II-048/1999 г. по описа на ВОП-София. Обстоятелствата, на които се позовава ищецът, са следните:

Пострадал е от насилствената асимилация над етническите турци в България, известна като "възродителен процес", като е задържан на 29.12.1984 г. и след продължително тежко пътуване бил отведен на остров Белене. През близо петмесечния му престой там бил поставен в изключително тежки условия на живот и изолация. След като бил изведен от лагера в Белене бил принудително заселен в с. ***, Михайловградско, след което през 1989 г. бил изселен в Турция. След започването на демократичните процеси в Република България и на разследването за установяване на виновните лица за т.нар. „възродителен процес“ у него се зародила надеждата, че последните ще получат справедливо наказание за страданията, които са му причинили и за съсипания му живот. Обединил се с други пострадали лица и направили сдружение, което да ги подпомага да се осведомяван за движението на наказателното дело в България и да предприемат действия по него в качеството им на пострадали лица. От получената чрез сдружението информация узнал следното: следствено дело №1 от 1991 година по описа на Прокуратурата на Въоръжените сили /т.н. дело за „възродителния процес“/ е образувано на 30.01.1991 г. срещу Т. Ж. и о.з.ген.полк. Д. С. за това, че в периода 1984-1989 година, в съучастие с други лица, са подбуждали към национална вражда и омраза - престъпление по чл.162 НК. В периода 31.01.1991 г. - 30.06. 1992 г., в качеството на обвиняеми, като съизвършители, са привлечени и други лица. На 20.07.1993 г. във Върховния съд - Военна колегия, бил внесен обвинителен акт срещу о.з. ген. полк. Д. С., Т. Ж. и Г. А., като по внесения обвинителен акт било образувано НОХД № 1/1994 г. по описа на Върховния съд - Военна колегия. С разпореждане по НОХД № 1/1994 г. по описа на Върховния съд – Военна колегия, заместник - председателя на Върховния съд и председател на Военна колегия е върнал делото за допълнително разследване. По-късно, на 19.12.1997 г., обвинителен акт по следствено дело № 1/1991 г. бил отново внесен във Върховния касационен съд и било образувано НОХД 01/1998 г. по описа на ВКС срещу същите извършители по същите обвинения, като с разпореждане от 28.04.1998 г. съда е върнал делото повторно поради

това, че не са изпълнени указанията, дадени при предишното връщане на делото. Поради настъпили промени в подсъдността, с писмо от 13.05.1998 г., делото било изпратено на Софийска военна окръжна прокуратура. С постановление от 29.09.1998 г. прокурор при СВОП следствено дело 1/1991 г. било преобразувано в сл.дело №780-11/1998 г. по описа на СВОП. Някога във времето обвиненията по чл.162 от НК били прекратени, в следствие делото било частично прекратено по отношение на Т. Ж. и Д. С. поради смъртта им. С постановление от 06.04.1999 г. наказателното производство било спряно поради наличие на свидетели в чужбина, а на 04.12.1999 г. делото било възобновено и разследването продължило под нов номер II-048 /1999 г. по описа на ВОП-София, като и до момента не е приключило. Твърди се, че необоснованото забавяне на производството довело до нарушаване на правото му на разследване, разглеждане и приключване на делото в разумен срок, до лишаването от възможността да бъде конституиран като граждански ищец и частен обвинител, до накърняване на усещането за справедливост и разочарование от липсата на осезаем напредък по делото. Неизвестността и чакането довели ищеца до състояние на емоционална фрустрация и депресия.

Прокуратурата на Република България оспорва иска, като твърди, че не са налице основания по чл.26 от ЗОДОВ за възникване на отговорност. Поддържа и недопустимост на иска поради влизане в сила на чл.26 от ЗОДОВ едва на 15.12.2012 г. Ищецът не е пострадало лице, тъй като не фигурира като пострадал в писмените доказателства по делото, а за да възникне притезателното право на едно лице за обезвреда на неимуществени щети, причинени му от правораздавателните органи, вследствие нарушаване принципа за разглеждане на делото в разумен срок, трябва ищецът да е страна по висящ, респ. приключил наказателен процес.

По повод това възражение съдът намира, че влизането в сила на чл.26 от ЗОДОВ на 15.12.2012 г. не определя допустимостта на иска, тъй като към момента на завеждане на иска законът действа и съответно искът е допустим, а би могло да бъде съобразено при преценката на разумността на продължилото производство.

Пред въззивната инстанция не са спорни действията на българската държава срещу ищеца в периода 1985-1989 г., както и фактите, свързани с наказателното дело, от забавянето на което ищецът търси обезщетение. Свидетелските показания на дъщерята на ищеца Ю. М. установяват задържането на ищеца през 1989 год., изселването в Турция и преживените емоции във връзка с това.

Наказателното производство по следствено дело № 1 от 1991 година по описа на Прокуратурата на въоръжените сили, образувано с постановление от 31.01.1991 г. на Прокурор при Прокуратурата на въоръжените сили и впоследствие преобразувано в следствено дело № 780-II от 1998 година на СВОП, а по-късно преобразувано като досъдебно производство (ДП) № II-048 от 1999 г. на СВОП, за разследване на извършени през време на Възродителния процес престъпления, е висящо. Наказателното производство е било образувано през 1991 г., като разследването по него първоначално се е водило срещу петима обвиняеми по повдигнато обвинение за извършено престъпление по чл.162, ал.1, във

вр. с чл.20, ал.2 от НК, затова че през периода от 1984 г. до 1988 г. при условията на продължавано престъпление всеки от обвиняемите в съучастие с други лица проповядвали и подбуждали към национална вражда и омраза, а впоследствие по обвинение за извършено престъпление по чл. 387, ал. 2 във вр. с, ал. 1 и чл. 20, ал. 2 от НК, затова че през периода от 1984 г. до 1988 г. при условията на продължавано престъпление обвиняемите в съучастие злоупотребили и превишили властта си с цел постигане на консолидация на българската нация чрез насилствена асимилация на мюсюлманското малцинство в страната, включваща принудителна смяна на имената на българските мюсюлмани, принудително затваряне в лагери на остров Белене, преместване принудително от работа и дисциплинарно уволнение поради несъгласие с промяната.

Обвиняемите по това производство са предавани на съд с внасяне на обвинителен акт на 20.07.1993 г. и на 19.12.1997 г., като образуваните въз основа на тях съдебни производства са прекратявани поради допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, изразяващи се в непосочване на пострадалите лица за определяне на характера и размера на вредите от инкриминираното деяние, засягащо както правото на защита на обвиняемите, така и правата на пострадалите лица при образуване на съдебното производство - чл. 54 и 55 от НПК /отм./, неясно изложение на обстоятелствата или липсата на такова относно състава на престъплението по чл.387, ал.2, във вр. с, ал.1 от НК, за което е повдигнато обвинение, противоречия в обвинителния акт и нарушения на правото на защита на обвиняемите. Наказателното производство е било върнато от съда на Прокуратурата за отстраняване на допуснатите нарушения съответно на 09.02.1995 г. и 28.04.1998 г., като след прекратяването му през 1998 г. - 1999 г. по отношение на двама от обвиняемите поради настъпилата им смърт, същото е продължило само спрямо обвиняемия Г. А.. Последният е разпитан в качеството му на обвиняем на 07.12.2012 г., при който е поискал производството да бъде прекратено поради изтичане на давността относно наказателното преследване за престъплението, по което му е повдигнато обвинение. При провеждането на разследването след връщане на производството от съда били установени 446 пострадали лица, от които към момента на издаване на постановление № 03/2001 от 08.10.2018 г. от прокурор при ВОП София за спиране на наказателното производство до изпълнението на възложена съдебна поръчка били разпитани 369 от пострадалите лица.

Ищецът е с активно членство в Сдружение за правосъдие, права, култура и солидарност на Балканите, една от основните цели на което е "действия в насока възстановяване на правата и обезпечаване на понесените материални и нематериални щети на представители на турското население и техните семейства, живущи на Балканите и особено в България, които в различни периоди са се противопоставили на наложената им асимилационна политика".

Съгласно чл.26 от ЗОДОВ държавата отговаря за вредите, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл.6, §1 от Конвенцията. В постановени по реда на чл. 290 ГПК свои решения /например Решение № 66 от 2.04.2015 г. по гр. д. № 5813/2014 г. на III г. о., Решение № 76 от 11.04.2016 г. по гр. д. № 5721/2015 г. на III г. о./ ВКС посочва, че в производството по чл.26

от ЗОДОВ съдът прави преценката си дали е допуснато нарушение на правото на разглеждане на делото в разумен срок съобразно примерно посочените в закона /чл.26, ал.2/ критерии, но прилага и съобразява стандартите, установени в практиката на ЕСПЧ. Разумността се оценява с оглед обстоятелствата по делото, като се търси баланс между интересите на лицето възможно най-бързо да получи решение и необходимостта от внимателно проучване и правилно провеждане на наказателното производство. При преценката си за разумността на релевантния период, съдът прилага три критерия: сложност на делото, поведение на жалбоподателя и поведение на компетентните органи. ЕСПЧ е определил като важни няколко фактора, за да се реши дали делото е сложно: естеството на фактите, които следва да бъдат установени, броя на обвиняемите и свидетелите, нуждата се получат документи по делото /включително и от чужбина/, съединяването на делото с други дела, встъпването на други лица в процеса.

Съгласно чл.26 от ЗОДОВ за вредите от забавяне на разглеждането и решаването на делото над разумния срок отговаря държавата. Когато са налице предпоставките отговорността на държавата да бъде реализирана чрез иск, тя се представлява от процесуален субституент - правозащитния орган, възложените задължения на който не са изпълнени в разумен срок. Държавата отговаря за забавянето на разглеждането и решаването на делото от образуването на наказателното производство до приключването с краен акт на компетентния правозащитния орган, като спазването или неспазването на инструктивните срокове за извършване на отделните действия е без значение. Съдът установява осъществяването на отделните забавяния и причината, която ги е предизвикала, доколкото държавата не отговаря за забавянията, дължащи се на поведението на претендиращото обезщетение лице, но тя отговаря за всички останали забавяния, защото е длъжна да установи правила, както и спазването им, за да бъдат осуетявани последиците от недобросъвестно упражняване на права и недобросъвестно изпълняване на задължения. Прокурорът повдига и поддържа обвинението за престъпление от общ характер и осъществява ръководство и надзор върху разследващите органи в рамките на досъдебното производство, включително и за провеждането на разследването по производството в предвидените от законодателя срокове, поради което именно Прокуратурата е пасивно материално легитимирана да отговаря по предявения иск.

Според преценката на въззивния състав продължителността на делото от приблизително 28 години от 31.01.1991 г. до завеждане на иска през юни 2019 г. категорично не покрива изискването за разумен срок на ЕКЗПЧОС. Независимо от естеството на обвиненията, големия брой пострадали, огромното количество писмени доказателства, необходимостта от множество процесуално-следствени действия, този срок е твърде дълъг.

За да бъде уважен искът обаче, ищецът следва да докаже връзката си с воденото наказателно дело, заявените в исковата молба вреди и наличието на причинната връзка между тях и продължителността на разглеждане на делото.

Съгласно чл.6 от ЕКЗПЧОС всяко лице при определянето на неговите граждански права и задължения или при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има

право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. В настоящия случай не може да се обоснове приложение на тази норма в частта ѝ „наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него“, тъй като срещу ищеца не се води наказателно дело, а твърдението му е, че поради продължилото неразумно дълго наказателно дело срещу други са нарушени неговите права. Ето защо, следва да се разгледа дали тези права попадат в обхвата на приложение на чл.6 от Конвенцията. В доктрината се приема, че когато член 6 е приложим, в гражданската и наказателната сфера той гарантира правото на всяко лице на „... гледане на неговото дело... от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона“. В практиката си ЕСПЧ постепенно разширява предметния обхват на нормата, като го прилага и за административни спорове /16 юли 1971, R. с/у Австрия, 28 юни 1978, K. - с/у Германия/, социално осигуряване /ЕСПЧ, 26 февруари 1993, C. с/у Италия/. В решението от 21.02.1975 г. по делото Г. е приел, че чл.6, т.1 се прилага не само по отношение на вече висящи производства, а на него може да се позове и всеки, който счита, че е осъществена незаконна намеса при упражняването на негови /граждански/ права, и се оплаква, че не е имал възможност да предяви тази претенция пред съд, отговарящ на изискванията на текста. При всички положения гражданските права и задължения трябва да бъдат предметът, или един от предметите на спора, а резултатът от производството трябва да бъде пряко решаващ за такова право /Решение от 23 юни 1981 г. Le C., Van L. and De M. с/у Белгия/. Поставя се въпросът дали възможността да бъде конституиран като граждански ищец и частен обвинител в непреминалото в своята съдебна фаза наказателно дело на ищеца и усещането за справедливост и доверие в институциите са такива граждански права и задължения. Чувството за справедливост засяга индивидуални преживявания на личността и няма как да бъде определено като гражданско право /аналогично в мотивите на РКС № 13 от 2012 г. по к.д. 6/2012 повод целта на „да се възстанови чувството за справедливост у гражданите“ на ЗОПДНПИ/. Възможността да предяви иск за обезщетение за неимуществените вреди срещу виновните според ищеца лица за насилствената смяна на името и последвалите събития не е обвързана от наличието на влязла в сила присъда срещу тях. Гражданскоправният ред за защита на правата е отворен за всички физически и юридически лица. По делото не се твърди и не се установява такъв иск да е бил предявен. ЕСПЧ е имал възможност да се произнесе по приложимостта на чл.6 от Конвенцията относно граждански права в наказателния процес. Категорично е неговото становище, че член 6 не гарантира правото да се преследват или осъдят за извършване на наказателно престъпление трети лица /така например, R. с/у Франция, № 47287/99, § 70/. На това схващане се позовава Съдът в решения по дела срещу България, например А. срещу България, П. срещу България, Д. и други срещу България и Й. Й. срещу България. По настоящото дело не се установява и проявена активност с искане за информация по наказателното дело преди края на 2017 г. Със сигурност ищецът се е интересувал от неговото развитие, но не се доказва да го е обективирал писмено по самото наказателно производство.

При доста широко тълкуване на нормата би могло да се приеме, че правото да участва в наказателното дело като частен обвинител и граждански ищец е в предметния обхват на

правото да се търси обезщетение за неразумен срок.

От събраните доказателства се установява, а и е житейски логично, че ищецът е изживял интензивни неимуществени вреди от репресиите срещу него през периода 1984 - 1989 г., които въззивният съд не подценява. Свидетелските показания на свидетеля, както и с приетото заключение на психологическата експертиза, установяват негативни емоции и към момента. Не се установява обаче тези неимуществени вреди да са във връзка с неприключилото в разумен срок наказателно дело. Изцяло непредвидимо е дали ако делото беше приключило в разумен срок с оправдателна присъда, ищецът щеше да е с ненакърнено чувство за справедливост и без стрес и депресивни настроения. По време на репресиите той се е чувствал част от група индивиди със сходна съдба, а впоследствие е изградил живота си наново. Ищецът живее повече от 30 години в Турция, реализирал се е професионално там, отгледал е децата си, а и няма пречка да се върне да живее в България. Няма съмнение, че споменът за преживяното по време на възродителния процес ще го съпътства, докато е жив и ще е свързан с отрицателни преживявания, но тези преживявания не са в причинна връзка с продължилото неразумно дълго наказателно дело. Изложеното мотивира настоящия състав да приеме иска за неоснователен и като такъв да бъде отхвърлен.

Поради несъвпадане на правните изводи на въззивната инстанция с тези на първоинстанционният съд решението на Софийски градски съд следва да бъде отменено, като вместо него бъде постановено друго с което исковата претенция да бъде отхвърлена изцяло.

По изложените съображения, Софийски апелативен съд

РЕШИ:

ОТМЕНЯ решение № 263013 от 13.05.2021 год., постановено по гр.д.№ 8279/2019 год. по описа на СГС, I-12 състав с което Прокуратура на Република България е осъдена на правно основание чл.2б, ал.1 от ЗОДОВ да заплати на Б. Р. А. сумата от 50 000 лева, заедно със законната лихва, считано от 21.06.2019 год., както и разноски в размер на 10 лева, И **ПОСТАНОВЯВА:**

ОТХВЪРЛЯ предявеният от Б. Р. А. против Прокуратура на Република България иск с правно основание чл.2б, ал.1 от ЗОДОВ за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди в размер на 50 000 лева, вследствие нарушаване на правото на разглеждане и решаване в разумен срок на следствено дело № 1/1991 г., впоследствие преобразувано в следствено дело № 780-II/1998 г. и преобразувано в досъдебно производство № II-048/1999 г. по описа на Военноокръжна прокуратура - София.

ПОТВЪРЖДАВА решението в останалата отхвърлителна част.

Решението може да се обжалва при условията на чл. 280 от ГПК с касационна жалба в едномесечен срок от връчването му на страните пред ВКС.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____